

Zavarovana območja in njihov pomen za turizem:
Morska učna pot Mesečev zaliv in njegovi zakladi
(Strokovni seminar, Strunjan, Zdravilišče Strunjan, 28.-29. november 2003)

Breda Ogorelec¹

Naravoslovne (učne) poti – priporočila načrtovalcem

Zavarovana območja narave, še posebej pa naravni parki², so odvisni od širokega kroga organizacij in ljudi, domačinov in obiskovalcev od drugod. Hkrati se med turisti povečuje zanimanje za ohranjeno naravo in zavarovana območja nekaterim regijam prinašajo znaten dohodek³ in delovna mesta⁴.

Predstavljanje narave tako postaja v svetu in tudi v Sloveniji vse bolj pomembna dejavnost. Običajno je še posebej razvita v zavarovanih območjih. Dobra interpretacija pomaga turistom, da bolje spoznajo kraje, ki jih obiščejo, to pa poglobi njihovo doživetje. Tematske poti so zato pomemben del turističnega proizvoda, prispevajo lahko k zadovoljstvu gostov.

Tematske / naravoslovne oz. učne⁵ poti so pri nas najbolj pogost način interpretacije narave. Število poti – po meni znanih podatkih – ni znano. Ocenjujem, da je v Sloveniji urejenih že okrog 80 naravoslovnih poti, morda še več.

Pogosto so poti urejene ljubiteljsko, s skromnimi finančnimi sredstvi in veliko dobre volje. Tisti, ki poti urejajo, imajo neredko precej skromno znanje s področja interpretacije narave. Kot spodbuda kvalitetnemu urejanju učnih poti sta bila doslej organizirana dva širša strokovna posveta⁶. Vendar pa usposabljanje na temo urejanja učnih poti ni sistematično in ne zajema vseh sodelujočih⁷.

¹ mag. Breda Ogorelec, Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Ljubljana (breda.ogorelec@gov.si).

² Med naravne parke štejem narodne, regijske in krajinske parke. Primer narodnega parka je Triglavski narodni park, primeri regijskega parka Park Škocjanske jame in Kozjanski park, primeri krajinskega parka so Strunjan in Sečoveljske soline. Med zavarovana območja narave pa poleg naravnih parkov sodijo tudi strogi naravni rezervati (v Sloveniji ga še nimamo) in naravni rezervati ter naravni spomeniki. Primer naravnega rezervata je naravni rezervat Strunjan, primer naravnega spomenika pa Rt Madona.

³ Raziskava je pokazala, da narodni park Bavarski gozd regiji letno prinaša več kot dva milijona ECU.

⁴ Dorotea Verša ugotavlja: Skupno število zaposlitev, ki so nastale iz sredstev, povezanih z varstvom narave na območju Triglavskega narodnega parka v letu 2000 smo ocenili med 284 in 312 ekvivalentov polnih zaposlitev (spletna stran Narava in zaposlovanje: www2.arnes.si/trikula/).

⁵ Najširše uveljavljen izraz v Sloveniji je učna pot. Vendar osebno dvomim, da je ta izraz primeren in dovolj privlačen za obiskovalce. Morda s takim imenom ne pritegnemo dela odraslih obiskovalcev, ker sodijo, da zanje to ni privlačno ali pa jim ni namenjeno. V angleškem jeziku se uporablja besede *self-guided trails* in *interpretive trails*, ki obiskovalce bolj nevtrarno naslavljajo.

⁶ Posvet sta organizirala Zavod za gozdove Slovenije in Turistična zveza Slovenije, novembra 2002 pa so okroglo mizo organizirali Slovenska komisija pri UNESCO, Park Škocjanske jame in revija Kras.

⁷ Na temo interpretacije geološke dediščine in turizma je oktobra 2003 strokovni posvet z udeležbo tujih predavateljev organizirala Agencija RS za okolje (kontaktna oseba: Branka Hlad). To je bilo doslej eno prvih izobraževanj za področje interpretacije narave v Sloveniji.

Naravoslovne poti kot medij za interpretacijo

V tem poglavju so zbrana nekatera splošna načela dobre interpretacije, ki naj bi jih upoštevali, preden se lotimo načrtovanja poti. Naravoslovna pot je namreč eden od možnih medijev za interpretacijo – in ne edini, pogosto tudi ne najbolj primeren. Načela so zbrana predvsem iz priporočil Scottish Natural Heritage in Centra za okoljsko interpretacijo.

Dobra interpretacija doseže, da obiskovalci območje bolje spoznajo. Pa ne le to. Navdušila jih bo in v njih spodbudila radovednost. Uživali bodo in radi se bodo vrnili, ali pa vsaj o tem pripovedovali prijateljem.

Interpretacija ni gomila informacij, temveč pripovedovanje razburljive zgodbe. Obiskovalca pritegne, vzpostavi stik med predmetom interpretacije in njegovim vsakodnevnim življenjem, mu razkrije še neznano, nov pogled⁸.

Za uspešno interpretacijo je potrebno **načrtovanje**. To naj teče na več ravneh, na primer za celotno pokrajino/regijo ali ves narodni park. Uskladiti je potrebno potrebe obiskovalcev, varstvene vidike, želje tistih, ki pot načrtujejo in interese tistih, ki bodo morali s to potjo živeti. Zato je potrebna obilica občutka in ustvarjalnosti.

Pomembna vprašanja, na katera si moramo najprej odgovoriti, so:

- **Zakaj** želimo interpretirati? Razlog je lahko izobraževanje, ohranjanje, trženje in promocija, upravljanje z obiskom⁹, ali pa preprosto: nuditi obiskovalcem prijetno izkušnjo.
- **Kdo** naj bo vključen v interpretacijo? V pripravo naj bodo vključene prave osebe, organizacije, lokalne skupnosti, prostovoljci.
- **Kaj** interpretiramo? Vprašajmo se, kaj lahko pokažemo obiskovalcem, kaj je posebnega, enkratnega v našem območju. Nadalje: kaj že nudimo obiskovalcem (parkirišča, dostop, oznake, sanitarije), kakšna interpretacija je že na voljo na širšem območju, kakšne vire (človeške, finančne) imamo na voljo. V nekaterih območjih moramo zaradi njihove ranljivosti dostop omejiti.
- **Za koga** interpretiramo? Poznati in razumeti moramo naše sedanje in potencialne obiskovalce kdo so, čemu so prišli, koliko jih je in kako pogosto prihajajo, od kod so, kaj jih zanima, kako dolgo bodo ostali¹⁰. Če so med njimi pogosto družine in šolske skupine, za otroke pripravimo kaj posebnega. S prevodi poskrbimo za tuje goste. Če se obiskovalci pogosto vračajo, spreminjajmo del interpretacije.
- **Katere zgodbe** želimo povedati? Na tej točki pričenjamo pripravljati dejansko interpretacijo. Kar želimo sporočiti, moramo oblikovati v teme – ideje, ki naj jih obiskovalci ponesejo s seboj.
- Kaj so **cilji**? Cilji nam bodo določili kaj točno želimo z interpretacijo doseči: izobraževalni cilji (kaj želimo, da obiskovalci vedo), emocionalni (kaj naj občutijo), cilji glede obnašanja (kaj naj delajo/naredijo), promocijski (kako želimo predstaviti našo organizacijo).

⁸ Načela *Provoke – Relate – Reveal* so osnovna načela mnogih uspešnih interpretatorjev v anglosaksonskem svetu. Njihov avtor je Freeman Tilden (*Interpreting our Heritage*, University of North Carolina Press, 1957).

⁹ Učna pot, ki jo Triglavski narodni park ureja na barju Goreljek na Pokljuki, je način upravljanja z obiskom. Z njo nameravajo zmanjšati pritisk na bolj ranljivo barje Šijec.

¹⁰ Ena izmed podrobnejših analiz obiskovalcev je bila izvedena v Logarski dolini (Tomaž Gerl: Rezultati anketiranja obiskovalcev Logarske doline, tipkopolis, 2000). Obravnavala je strukturo obiskovalcev, mnenja o primernosti dejavnosti v parku, predloge za izboljšave in drugo.

- Kateri **medij** naj uporabimo? Šele v tem koraku izberimo medij. Naj bodo namen, obiskovalci, značilnosti območja, teme in cilji tisti, ki določijo, kateri medij bomo uporabili – in ne obratno. Na voljo so nam tematske poti, vodeni ogledi, publikacije, avdio-vodenje, računalniška interakcija, informacijski centri.¹¹

Poglejmo si podrobneje prednosti in slabosti **tematskih poti** kot enega od medijev za interpretacijo. **Prednosti** so zlasti naslednje. Z njimi lahko dosežemo širok krog obiskovalcev. Enostavno jih je uporabljati. Hitrost obiska si ljudje lahko prilagodijo svojim zmožnostim. So izredno prilagodljiv medij, saj jih je možno urediti v praktično vsakem tipu območja in za vsako ciljno skupino. Kombiniramo lahko besedila in slike. Obiskovalcem lahko pomagajo pri orientaciji. So vedno na voljo – tudi pozimi, ob nedeljah in praznikih. Ne zahtevajo obvezne prisotnosti osebja (v nasprotju z informacijskimi centri in vodenimi ogledi). Stroški vzdrževanja so nizki.

Omejitve. Ena od slabosti je, da so neosebne. Prav direkten stik z obiskovalci pa je tisti, ki ga poudarjeno zagovarjajo mnogi. Obiskovalci ostanejo pasivni - informacije le sprejemajo, ni pa dvosmerne komunikacije. Nimajo možnosti prositi za dodatna pojasnila ali komentirati, reagirati, vzpostaviti dialog, sodelovati. To tudi pomeni, da so obiskovalci prikrajšani za stik z domačinom, njegovo govorico, kulturo. Poti dokaj slabo delujejo, če območje obiskujejo velike skupine, saj si pano naenkrat lahko ogleda le peščica. Ponekod po Sloveniji utegne kmalu priti do zasičenosti s tem medijem. Nevarno je, da negativno vplivati na podobo pokrajine, še posebej na izpostavljenih točkah. Oprema utegne postati predmet vandalizma.

In končno, ena od možnosti je tudi, da se odločimo, da značilnosti nekega območja sploh ne bomo interpretirali. Morda zato, ker že tamkajšnje razmere ustvarjajo izredno vzdušje. Morda območje že samo pove dovolj. Morda želimo ponuditi doživetje tistim, ki radi raziskujejo na lastno pest, brez pomoči.

Priporočila za pripravo in izvedbo tematske poti

Prejšnje poglavje nam je pokazalo, da praviloma odločitev za tematsko pot ni najbolj učinkovita, če si prej nismo odgovorili na vprašanja Zakaj? Kdo? Kaj? Za koga? Kaj so cilji? Ter če nismo razmislili o vseh drugih medijih za interpretacijo. A tudi, če smo se že kar na začetku odločili za tematsko pot, moramo poiskati odgovore na vsa ta vprašanja in nato razmisliti, ali smo se prav določili.

Skrbno je potrebno izbrati **način predstavljanja** informacij. Razvoj gre marsikje od klasičnih učnih poti v smer doživljajskih poti, ki obiskovalcem – poleg racionalnih razlag in možnosti vizualnega opazovanja – nudijo tudi druge aktivnosti.

Lokacija in potek trase tematske poti naj se izogiba ranljivim območjem, kjer bi številčen obisk ali pa sama izdelava poti ogrožala naravo. Razmislimo, ali bi lahko posebnosti v teh območjih interpretirali od daleč, tako da obiskovalci sploh ne bi vstopili vanje. Pazimo, da ne pride do vidnega onesnaženja pokrajine. Še posebej pazljivi bodimo na vidno zelo izpostavljenih legah, na primer na robu klifa, na razglediščih. Informacije naj bodo na voljo, a

¹¹ Introducing Interpretation, dostopno tudi na www.snh.org.uk/ww/Interpretation/default.htm

naj ne dominirajo. Materiali naj bodo po možnosti lokalni in tako pomagajo soustvarjati občutek kraja.

Če je le mogoče, naj bo pot speljana **krožno**. Obiskovalci nam bodo hvaležni in hkrati ne bomo spodbujali motornega prometa. Morda je pot smotrno urediti v dveh variantah, krajši in daljši.

Načrtovanje mora biti posebno skrbno tudi z vidika **varnosti** obiskovalcev, še posebej skupin otrok. Običajno so poti speljane tako, da so prehodne ves čas in vse leto.

Če terenske razmere to dopuščajo, naj pot omogoča dostop in uporabo **funkcionalno oviranim**. To naj bo posebej označeno na začetku poti in v morebitnih publikacijah in v spletni predstavitvi. Upoštevajmo tiste, ki slabo vidijo (velikost črk naj bo vsaj 18 pik, uvodno besedilo pa vsaj 48 pik, besedila naj bodo dovolj kontrastna z ozadjem), se težko gibljejo (potek brez stopnic in pretiranih strmin ter v zadostni širini) ali imajo težave z učenjem (čim več slik jim bo v pomoč). Poskrbimo tudi za možnost počitka (klopi).

Priprava besedil pogosto dela težave, saj zahteva posebne veščine. Besedila naj bodo prilagojena povprečnim bralnim sposobnostim naših obiskovalcem. To je 9 do 12 let – tudi rumeni tisk je pisan na ravni, ki jo zlahka zmorejo otroci v tej starostni skupini. Pišimo kratko, na eno pano največ 200 besed. Odstavki naj ne presežejo 50 besed.

Upoštevajmo, kako obiskovalci običajno berejo. Na voljo imamo le nekaj sekund, ko se naš gost odloča, ali si bo pano ogledal ali ne. Najprej bo pogledal naslov in glavno ilustracijo, nato podnaslove in alineje. Zato je naslov izredno pomemben, z njim ga moramo ujeti, zamamiti, da bo bral dalje. Spomnimo se, kako udarni so naslovi v časopisih. Zelo učinkovite so lahko besedne igre. Besedilo členimo: uporabljajmo podnaslove, alineje. Pišimo živahno, v kratkih stavkih, izogibajmo se pasivnim glagolom. Obiskovalce sprašujmo ali jih povabimo, da si stvari zamislijo v svoji domišljiji. (Na primer: Za kaj so nekoč uporabljali tole zelišče? Ali: Si lahko zamislite, kakšen je bil razgled od tu pred sto leti?) Na pomoč priključimo metafore, analogije in primerjave. (Na primer, višino klifa lahko primerjamo z n-nadstropno stolpnico.) Morda lahko poiščemo citat iz literature. Uporabljajmo humor.

Upoštevajmo, da so mnogi, marsikje celo večina obiskovalcev ljudje, ki so se prišli zabavat, uživati, preživeti prijeten dan v naravi, se sprehajati – in niso tu na študijskem obisku. Izogibajmo se strokovnemu izrazoslovju. Tehnični termini so odvrnili že marsikaterega obiskovalca, da je izgubil veselje z branjem. Ne pozabimo, da ne navajamo dejstev in podatkov, temveč pripovedujemo zgodbo. Ne trudimo se povedati vsega, kar sami vemo. Če imamo številne tuje obiskovalce, poskrbimo za prevod napisov.

Pomembna je zadostna velikost črk. Za naslove je to vsaj 12 mm oziroma 60-72 pik, za podnaslove vsaj 8 mm (48 do 60 pik), preostalo besedilo in napisi k slikam vsaj 5 mm (24 pik).

Slike običajno lahko na majhni površini povedo mnogo več od besed, zato naj prevladujejo. Priporočljivo je, da je na pojasnjevalnem panoju dve tretjini ilustracij in le ena tretjina besedila. Risbe so večinoma primernejše od fotografij. Na njih naj bodo stvari, ki jih obiskovalci ne vidijo že sami. Priljubljene so rekonstrukcije pogledov iz preteklosti in trodimenzionalni prikazi pokrajine. Zemljevidi naj posredujejo le tiste informacije, ki so

nujne in naj bodo dovolj veliki. Slike naj imajo podnapise. Uredimo vse potrebno glede avtorskih pravic.

Panoji so lahko prostostoječi ali pričvrščeni na stene stavb. Pri geološki interpretaciji jih morda pritrdimo kar na kamnino. Lahko so navpični ali v obliki poševnega pulta. Pri določanju višine ne pozabimo na otroke. Na voljo so številni materiali, z različno obstojnostjo in različnimi sposobnostmi reprodukcije¹².

Tu je potrebno omeniti tudi Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 117/02), ki določa znake za označevanje in način označevanja, zahteva pa tudi izdelavo načrta postavitve znakov. Zahteve se nanašajo na zavarovana območja, torej tudi na naravne parke.

Poleg interpretacije običajno poskrbimo še za nekatere druge vidike. Omogočimo, da se bodo obiskovalci zlahka orientirali, počutili domače: kako pridem do zanimivosti, ali je na voljo javni prevoz, kje naj parkiram (tudi: kje lahko parkira avtobus, ki pripelje šolarje), koliko časa mi vzame posamezna aktivnost, koliko kilometrov bo treba prehoditi. Kako je z varnostjo, ali je pot zahtevna in potrebujem posebno opremo, obutev. Ali je ob nekaterih razmerah v naravi dostop otežen ali celo nemogoč (visoka voda, led, krušenje kamenja). Kje se lahko dogovorim za vodenje¹³.

Ne pozabimo tudi urediti razmerij z lastniki zemljišč, če želimo del poti speljati po zasebni lastnini. Preverimo, ali utegne zaradi ureditve tematske poti priti do konflikta med rabami ali med uporabniki prostora.

Poskrbimo za **promocijo** poti, z njo seznanimo okoliške prebivalce in turistične ponudnike, predstavimo jo v nacionalnih in regionalnih medijih, v okoliških turističnih informacijskih točkah, uporabimo splet.

Če je le mogoče, naj pot spremlja **publikacija** (vodnik, zloženka) z dodatnimi pojasnili za zahtevnejše obiskovalce. Taka publikacija je tudi trajna in je lahko glasnik poti, ki pritegne še druge obiskovalce. Šole bodo z veseljem sprejele že izdelane učne liste.

Enako velja za predstavitev na **spletu**, tudi ta lahko privabi potencialne obiskovalce. Prav splet omogoča, da potencialnim obiskovalcem ponudimo možnost vodenega obiska in navedemo kontaktni telefon. Tudi publikacijo in učne liste lahko enostavno priključimo spletni strani. Z njeno pomočjo lahko potencialne obiskovalce spodbudimo, da bodo za prihod uporabili čim bolj trajnostno obliko prevoza (javni promet, kolo ipd.). Publikacija in spletna stran naj bosta na voljo tudi v tujih jezikih.

Vrednotenje

Zakaj vrednotimo? Da bi vedeli, ali smo uspeli in da bi našo rešitev lahko izboljšali.

¹² Več o tem v *Introducing Interpretation*.

¹³ Gl. tudi James Carter (ed.), 2001, *A Sense of Place – An interpretive Planning Handbook*, dostopno na www.scotinterpnet.org.uk

Vrednotimo že od vsega začetka, ko določamo teme in cilje. Nato med urejanjem poti, tu si lahko pomagamo z maketami panojev. Opazujmo, ali so potek, označevanje smeri gibanja in panoju ustrezni in nato popravimo morebitne pomanjkljivosti. Vrednotimo seveda tudi, ko je pot dokončana.

Pri vrednotenju tematskih poti lahko uporabimo kvantitativne in kvalitativne metode, na primer štetje obiskovalcev (koliko gostov se odloči za obisk poti, koliko jih dejansko ostane na poti do njenega izteka...), vprašalnike (na primer o njihovem zadovoljstvu, o tem, ali so jih naša sporočila dosegla). Zelo koristna metoda je tudi opazovanje. Pri tej indirektni metodi diskretno opazujemo, kaj obiskovalci na poti dejansko počno¹⁴.

Ureditev poti je priložnost za sodelovanje z domačini, krajevnimi učitelji in študenti ter društvi in drugimi lokalnimi nevladnimi organizacijami. Vključimo jih tudi v vrednotenje.

Vprašanja za razpravo o Morski učni poti Mesečev zaliv

Zaradi preskromnega poznavanja krajevnih razmer v Krajinskem parku Strunjan se v razpravo lahko vključim predvsem z nekaj vprašanji in dilemami:

- Ali je že izdelana strategija interpretacije za širše območje ali pa je načrtovana (na primer občino ali celo širše)? Kakšni so načrti glede interpretacije v krajinskem parku Strunjan in v neposredni bližini? Ali je kje drugje ob obali načrtovana podobna interpretacija? Kakšne so primerjalne prednosti te lokacije?
- Zakaj želimo interpretirati?
- Kdo vse bo vključen v pripravo in izvedbo?
- Kakšne so značilnosti sedanjega obiska in za katere potencialne goste želimo interpretirati?
- Če je odločitev o učni poti kot mediju že sprejeta – kakšna naj bo pot? Opremljena s panoji ali bo na voljo le vodstvo? Ali bi bilo razumno urediti dve varianti, krajšo in daljšo? Morda krajšo s panoji in daljšo brez panojev, a s tiskanim vodnikom in/ali vodenjem? Ali bi pot lahko postala del širšega sistema tematskih poti na Primorskem?
- Kakšen je odnos turističnih organizacij v neposredni okolici in širše do te pobude, ali so jo pripravljene promovirati? Morda je katera celo pripravljena prevzeti skrbništvo nad potjo?
- Ali so nekateri deli parka preveč ranljivi, da bi v njih obisk še povečevali?
- Ali bi urejena pot lahko zmanjšala pritisk na najbolj ranljiva območja?
- Ali so podatki o varnosti že zbrani, ali bi bila potrebna posebna študija?
- Kdo so tisti, ki že imajo večšine na področju interpretacije in/ali bi želeli sodelovati pri načrtovanju (društva, novinarji...)? Ali že obstaja interes med potencialnimi vodiči in kdo bi jih usposobil?
- Kako je z lastništvom zemljišč?

Viri:

¹⁴ Vrednotenje ene od učnih poti v narodnem parku Bavarski gozd leta 1990 (Laux v Gee) je pokazalo, da so obiskovalci skrbno prebrali prvo pojasnjevalno tablo, le še polovica je prebrala drugo tablo, tretjo so le še preleteli. Tisti, ki so prebrali vse tri table, se po dveh urah niso več spomnili vsebine.

Carter, James (ed.), 2001, A Sense of Place – An interpretive Planning Handbook, Scottish Interpretation Network
Elcombe, David (1999) Learning in Protected Areas – How to Assess Quality, Conference Report 25-28. September 1998, IUCN.
Gee, Kira, ed. (2001) EUROPARC Working Group Education for Sustainable Development, EUROPARC Federation.
Masters, David, Introducing Interpretation (brez letnice, dostopno na spletu).
Provoke, Relate, Reveal SNH's Policy Framework for Interpretation, SNH Publications, 1997.
Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot, Uradni list RS, št. 117/02
Rientjes, Sandra, ed. (2000) Communicating Nature Conservation, European Centre for Nature Conservation.

Koristni naslovi spletnih strani:

- www.gov.si/mop/podrocja/uradzaokolje_sektorvarstvonarave/uvn_za_mop/slo/podrocja/narava/index.html (informacijske strani za področje narave, med njimi tudi pregled učnih poti in pregled zavarovanih območij - Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Slovenija)
- <http://www.arso.gov.si/podrocja/narava/zanimivosti/> (Narava - zanimivosti - Agencija RS za okolje, Slovenija)
- www.gov.si/mop/zakonodaja/zakoni/okolje/ohranjan.htm (predpisi s področja varstva narave, med njimi tudi Pravilnik o označevanju zavarovanih območij naravnih vrednot s priložo - Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Slovenija)
- www.revijakras.com/58_59C.html (Revija Kras - tematska številka o učnih poteh: št. 58-59/2003, Slovenija)
- www.interpret-europe.net/ (Združenje Interpret Europe)
- www.interpnet.com/ (National Association for Interpretation, ZDA)
- www.snh.org.uk/ww/Interpretation/index.html (uvod v interpretacijo s priporočili, Scottish Natural Heritage)
- www.interpretsotland.org.uk/ (bilten Interpret Scotland, Škotska)
- www.snh.org.uk/ww/Interpretation/pdf/PRR.PDF (priporočila za interpretacijo Provoke, Relate, Reveal, Škotska)
- <http://www.heritageinterp.com/> (spletna stran John Veverka)
- <http://www.interpcan.ca/> (združenje za interpretacija, Kanada)

Tu predstavljena mnenja niso uradno stališče Ministrstva za okolje, prostor in energijo.

Naravoslovne (učne) poti – priporočila načrtovalcem

Povzetek:

Učne poti so v Sloveniji eden najbolj pogostih načinov interpretacije, zagotovo pa najbolj pogost medij za interpretacijo v naravi, saj je v Sloveniji urejenih že več kot 70. V referatu so predstavljena priporočila načrtovalcem novih poti in tudi tistim, ki želijo osvežiti katero od obstoječih poti.

Interpretacije naj bi se lotili načrtno, zato bi si morali najprej odgovoriti na nekaj ključnih vprašanj: zakaj, kdo, kaj, za koga, kako? Ter: kako bomo vrednotili in kako vzdrževali? Odločitev za učno pot naj torej ne bo samoumevna, saj so na voljo tudi drugi mediji za doseg našega cilja. Mednje sodijo vodeni ogledi, publikacije, avdio-vodenje, računalniška interakcija, informacijski centri.

Če je pot, opremljena s pojasnjevalnimi panoji, najprimernejši medij, izberimo eno osnovno temo z morebitnimi podtemami. Vsebina naj vzbudi zanimanje, uporabljajmo besedne igre, navežimo se na vsakodnevno življenje. Besedila naj bodo prilagojena povprečnim bralnim sposobnostim naših obiskovalcem in kratka. Izogibajmo se strokovnim izrazom. Slike običajno povedo mnogo več, zato naj prevladujejo.

Če je le mogoče, naj bo pot speljana krožno. Skrbno izberimo materiale in lokacijo, da bi bili stroški vzdrževanja čim nižji. Omogočimo dostop funkcionalno oviranim vsaj na delu poti. Uredimo razmerja z lastniki zemljišč.

Obiskovalce na začetku poti informirajmo o dolžini, zahtevnosti, varnosti, možnostih vodenja.

Pred dokončanjem pot preizkusimo z značilnimi skupinami obiskovalcev, opazujmo, ali so potek, označevanje smeri gibanja in panoju ustrezni in nato popravimo morebitne pomanjkljivosti. Ko je pot dokončana, jo vrednotimo, na primer s štejem obiska, vprašalniki in opazovanjem obiskovalcev.

Poskrbimo za promocijo poti, z njo seznanimo okoliške prebivalce in turistične ponudnike, predstavimo jo v nacionalnih in regionalnih medijih, v okoliških turističnih informacijskih točkah, uporabimo splet.

V zaključku prispevka je nanizanih nekaj vprašanj in dilem za razpravo o Morski učni poti Mesečev zaliv. Med njimi: ali je izdelana strategija interpretacije za širše območje in za krajinski park Strunjan; ali naj bo opremljena s panoji ali pa bo na voljo le vodstvo; kakšen je odnos lokalnega turističnega gospodarstva do te pobude.

Na koncu je dodan pregled koristnih spletnih strani na temo interpretacije narave.

Key words: interpretation, interpretive trails